

Rakouská škola

Tržní řád a podnikatelská tvořivost

Jesús Huerta de Soto

DOKOŘÁN

 CEVROINSTITUT
[vysoká škola]

Rakouská škola

Tržní řád a podnikatelská tvořivost

Jesús Huerta de Soto

DOKOŘÁN

CEVROINSTITUT
ACADEMIC **PRESS**

Všechna práva vyhrazena. Bez předchozího souhlasu nakladatelství nelze žádnou část této publikace rozmnožovat, ukládat ve vyhledávacím systému nebo předávat v jakékoli formě nebo jakýmikoli prostředky a metodami, elektronicky, mechanicky, kopírováním, nahráváním nebo jiným způsobem.

Copyright © Jesús Huerta de Soto, 2010
Translation © Marek Hudík, 2012

ISBN 978-80-7363-507-7

Vydalo nakladatelství Dokořán, s. r. o., Holečkova 9, Praha 5 (dokoran@dokoran.cz, www.dokoran.cz), společně s vysokou školou CEVRO Institut, Jungmannova 17, 110 00 Praha 1 (www.cevroinstitut.cz, e-mail: info@cevro.cz, tel.: 221 506 700), v roce 2012 jako svoji 570. publikaci (93. elektronickou). Odpovědná redaktorka Marie Černá. Z anglického originálu The Austrian School: Market Order and Entrepreneurial Creativity přeložil Marek Hudík. Jazyková korektura Jakub Žofčák. Převod do elektronické podoby David Greguš. Vydání druhé (elektronické první). Stran 176. Sazba Miloš Jirsa.

OBSAH

<i>Realistický pohled na člověka a ekonomiku</i>	IX
<i>Úvod</i>	XIII
1 Základní principy ekonomie rakouské školy	1
1.1 Rakouská teorie jednání versus neoklasická teorie rozhodování.....	1
1.2 Rakouský subjektivismus versus neoklasický objektivismus.....	4
1.3 Rakouský podnikatel versus neoklasický <i>homo economicus</i>	5
1.4 Možnost ryzího podnikatelského omylu (rakušané) versus racionalizace všech rozhodnutí <i>a posteriori</i> (neoklasici)	6
1.5 Subjektivní pojetí informace u rakušanů versus objektivní pojetí u neoklasiků	7
1.6 Podnikatelský proces koordinace (rakušané) versus modely všeobecné/částečné rovnováhy (neoklasici)	8
1.7 Subjektivní náklady (rakušané) versus objektivní náklady (neoklasici).....	11
1.8 Verbální formalismus rakušanů versus matematický formalismus neoklasiků.....	12
1.9 Vazba mezi teorií a empirickým světem: odlišné pojetí „predikce“	13
1.10 Závěr	17
2 Znalosti a podnikání	19
2.1 Definice podnikání	19
2.2 Informace, znalosti a podnikání	21
2.3 Subjektivní a praktická, nikoli vědecká, znalost.....	21
2.4 Exkluzivní, rozptýlená znalost	23
2.5 Implicitní, nesdělitelná znalost.....	24
2.6 Ve své podstatě tvořivá povaha podnikání	25
2.7 Tvorba informace	26
2.8 Přenos informace	26

2.9	Efekt učení: koordinace a přizpůsobení.....	28
2.10	Základní princip	29
2.11	Konkurence a podnikání	31
2.12	Závěr: rakouské pojetí společnosti.....	33
3	Carl Menger a předchůdci rakouské školy	34
3.1	Úvod.....	34
3.2	Scholastici španělského zlatého věku jako předchůdci rakouské školy.....	35
3.3	Úpadek scholastické tradice a vliv Adama Smitha	42
3.4	Menger a subjektivistický pohled rakouské školy: pojetí jednání jako souboru subjektivních stadií, subjektivní teorie hodnoty a zákon mezního užitku	46
3.5	Menger a ekonomická teorie sociálních institucí.....	50
3.6	<i>Methodenstreit</i> aneb spor o metodu	52
4	Böhm-Bawerk a teorie kapitálu	55
4.1	Úvod.....	55
4.2	Lidské jednání jakožto sled subjektivních stadií	56
4.3	Kapitál a kapitálové statky	58
4.4	Úroková míra.....	63
4.5	Böhm-Bawerk versus Marshall.....	67
4.6	Böhm-Bawerk versus Marx	68
4.7	Böhm-Bawerk versus John Bates Clark a jeho mytické pojetí kapitálu	69
4.8	Wieser a subjektivistické pojetí nákladů příležitosti.....	74
4.9	Triumf modelu rovnováhy a pozitivistického formalismu	75
5	Ludwig von Mises a dynamické pojetí trhu	78
5.1	Úvod.....	78
5.2	Životopis ve zkratce	78
5.3	Teorie peněz, úvěru a hospodářského cyklu	81
5.4	Teorém o nemožnosti socialismu	84
5.5	Teorie podnikání	89
5.6	Metoda v ekonomii: teorie a historie	90
5.7	Závěr	93
6	F. A. Hayek a spontánní řád trhu.....	95
6.1	Životopisný úvod	95
6.2	Výzkum hospodářských cyklů: mezikasový nesoulad.....	100
6.3	Debaty s Keynesem a chicagskou školou	105
6.4	Debate se socialisty a kritika sociálního inženýrství.....	107
6.5	Právo, zákonodárství a svoboda	113

7	Obnova rakouské školy	118
7.1	Krise analýzy rovnováhy a matematického formalismu	118
7.2	Rothbard, Kirzner a obnova rakouské školy	125
7.3	Současný výzkumný program rakouské školy a jeho očekávané příspěvky k budoucímu vývoji ekonomie	128
7.4	Odpovědi na některé komentáře a kritiky	133
7.5	Závěr: komparativní zhodnocení rakouského paradigmatu	138
	Bibliografie	143
	Rejstřík	156

REALISTICKÝ POHLED NA ČLOVĚKA A EKONOMIKU

Kolem roku 1860 mohli Pražané v některé z kaváren v okolí Univerzity občas narazit na přibližně dvacetiletého, energického, německy mluvícího studenta. Tehdy nikdo z nich nemohl tušit, že tento mladík, který často přitahoval pozornost žen, má před sebou důležité poslání: revolucionizovat ekonomickou vědu. K naplnění onoho poslání došlo o jedenáct let později, kdy se na pultech knihkupectví objevila kniha *Základy ekonomie*. Jejím autorem byl – v té době již doktor práv – Carl Menger. Mengerova kniha se nejenom stala jedním z milníků dějin ekonomického myšlení, nýbrž dala vzniknout také celé jedné myšlenkové tradici – rakouské škole.

Ačkoliv čeští čtenáři doposud nemají (a zřejmě již nikdy nebudou mít) možnost seznámit se ve svém rodném jazyce přímo s Mengerovou knihou, jsou jim k dispozici četná díla jeho následovníků, kteří v průběhu tohoto a minulého století ekonomii jím založené rakouské školy rozvíjeli a dále rozvíjejí: tak například byla přeložena či přímo v češtině napsána díla týkající se základních principů rakouské ekonomie,* peněz,** hospodářských cyklů,*** regulace,+ fungování státu++, ekonomie a práva+++ či třeba řádu svobodné společnosti+ a me-

* Böhm-Bawerk E. von (1991), *Základy teorie hospodářské hodnoty statků*, Praha: Academia; Hazlitt, H. (2008), *Ekonomie v jedné lekci*, Praha: Alfa Publishing, Liberální institut; Kirzner, I. (1998) *Jak fungují trhy*, Praha: Megaprint, Liberální institut, Centrum liberálních studií; Mises, L. von (2006), *Lidské jednání: pojednání o ekonomii*, Praha: Liberální institut; Rothbard, M. N. (2005), *Zásady ekonomie: od lidského jednání k harmonii trhů*, Praha: Liberální institut; Šíma, J. (2000), *Trh v čase a prostoru*, Praha: Liberální institut; Boettke, P. (2011), *Robustní politická ekonomie pro 21. století*, Praha: Wolters Kluwer.

** Hayek, F. A. (1999), *Soukromé peníze: Potřebujeme centrální banku?* Praha: Liberální institut 1999; Rothbard, M. N. (2001), *Peníze v rukou státu*, Praha: Liberální institut.

todologie ekonomie.* Nyní poprvé se však čtenáři mohou dozvědět něco o rakouské škole jako takové.

A dovídají se to z pera člověka vpravdě povolného: Jesús Huerta de Soto, autor knihy *Rakouská škola*, kterou právě máte před sebou, je dnes jedním z předních reprezentantů tohoto směru. Nejen že se tento myslitel, který se může pyšnit doktórát z práva a z ekonomie a byznysu (oběma ze slavné *Universidad Complutense* v Madridu) a titulem MBA z Harvardu, sám zasadil o rozpracování rakouské ekonomie, nýbrž také věnuje své úsilí šíření myšlenek této školy mezi studenty a laickou veřejnost. Na Univerzitě krále Juana Carlose v Madridu zaštiťuje profesor Huerta de Soto studijní program, který jako jediný na světě je zaměřený právě na rakouskou školu. Na popularizaci myšlenek rakouských ekonomů je zaměřena i tato jeho publikace.

Huerta de Soto ve své poutavé knize seznamuje čtenáře s osudy a myšlenkami předních ekonomů rakouské školy: zakladatele školy Mengera, o kterém se dovídáme, že začínal jako novinář, Mengerových přímých pokračovatelů Eugena

*** Soto, J. H. de (2007), *Peníze, bankovníctví a hospodářské krize*, Praha: Liberální institut. Woods, T. E. (2010), *Krach*, Praha: Dokořán; Schiff, P. D., Schiff, A. J. (2010), *Ekonomické bajky pro studované i laiky: jak ekonomika roste a proč krachuje*, Praha: Dokořán.

+ Armentano, D. T. (2000), *Proč odstranit antimonopolní zákonodárství*, Praha: Liberální institut; Rothbard, M. N. (2001), *Ekonomie státních zásahů*, Praha: Liberální institut

++ Mises, L. von (2002), *Byrokracie*, Praha: Liberální institut; Hoppe, H.-H. (2009), *Demokracie, anarchie a omyly ekonomie*. Praha: Alfa.

+++ Rothbard, M. N. (2009), *Etika svobody*, Praha: Liberální institut; Šíma, J. (ed.) (1999) *Právo a obrana jako zboží na trhu*, Praha: Liberální institut; Šíma, J. (2004), *Ekonomie a právo*; Praha: Oeconomica.

+ Hayek, F. A. (1993), *Osudná domýšlivost: omyly socialismu*, Praha: SLON; Hayek, F. A. (2011), *Právo, zákonodárství a svoboda: nový výklad liberálních principů spravedlnosti a politické ekonomie*, Praha: Prostor; Hayek, F. A. (2004), *Cesta do otroctví*, Brno: Barrister & Principal. Mises, L. von (1998) *Liberalismus*, Praha: Liberální institut; kniha Ježek, T. (ed.) (2001), *Zásady liberálního řádu*, Praha: Academia.

* Hayek, F. A. (1995), *Kontrarevoluce vědy*, Praha: Liberální institut; Pavlík, J. (2004) *F. A. Hayek a teorie spontánního řádu*, Praha: Professional Publishing.

von Böhm-Bawerka a jeho švagra Friedricha von Wiesera, všestranného teoretika Ludwiga von Misesa, jehož přínos oceňoval třeba Milton Friedman nebo Maurice Allais, zatím jediného „rakouského“ nositele Nobelovy ceny za ekonomii F. A. Hayeka* a také dvou předních „amerických rakušanů“ Israela Kirznera a Murrayho N. Rothbarda, kteří se, jak autor zmiňuje, dostali k rakouské ekonomii víceméně náhodou. Španěl Huerta de Soto také ovšem neopomíná zdůraznit, že principy ekonomie rakouské školy byly anticipovány již v šestnáctém století španělskými scholastiky náležejícími ke škole ze Salamanky, a poskytuje čtenáři úchvatnou exkurzi po dílech těchto myslitelů.**

Z pochopitelných důvodů však není v centru autorova zájmu spjatost rakouských autorů s územím Čech a Moravy, která by mohla zajímat čtenáře tohoto překladu: proto zde třeba připomeňme, že Mengerovi prarodiče z matčiny strany byli českými obchodníky a sám Menger strávil část svých studií v Praze, že Böhm-Bawerk poprvé spatřil světlo světa v Brně, že Wieser přednášel po několik let v Praze, nebo že Mises několikrát navštívil ekonoma Karla Engliše a byl jeho teleologickým přístupem k ekonomii ovlivněn stejně tak jako ordinalistickou teorií užitku jiného českého ekonoma, nyní znovuoobjeveného Františka Čuhela.*** Nejslavnější „rakouské“ příjmení „Hayek“ potom nenechává nikoho na pochybách, jakého původu jsou předci jeho nositele. Rakouská ekonomie zůstává s naší zemí spojena i nadále: kurzy rakouské ekonomie jsou přednášeny na předních českých univerzitách, každoročně je v Praze pořádána mezinárodní konference *Prague Conference on Political Economy* zahrnující rakouskou sekci a myšlenky rakouské školy jsou též zřetelné i na české internetové scéně.

* Blíže o Hayekově životě se může čtenář dozvědět v knize Hayek, F. A. (2002), *Autobiografické rozhovory*, Stephen Kresge a Leif Wenar (eds.), Brno: Barrister & Principal.

** O škole ze Salamanky vyšla v češtině kniha Chafuen, A. A. (2011), *Víra a svoboda*, Praha: Wolters Kluwer.

*** Více o tomto českém ekonomovi viz Hudík, M. (2007), František Čuhel (1862 až 1914). *New Perspectives on Political Economy*, roč. 3, č. 1.

Bylo by mylné domnívat se, že kniha Huerty de Sota je knihou primárně historickou: jedná se o práci pojednávající především o základních principech rakouské ekonomie. Autor na jednoduchých příkladech ukazuje, jak probíhá proces akumulace kapitálu, mechanismus přenosu informace tržním subjektům prostřednictvím cen či třeba příčinu a průběh ekonomických krizí. Zdůrazňuje, že rakouská škola nepředpokládá existenci hyper-rationálních, dokonale informovaných bytostí, nýbrž lidí z masa a kostí, kteří mají informace pouze útržkovité a občas se dopouštějí chyb. Neúnavně vyzdvihuje nenahraditelnou roli podnikatele, který svou činností přispívá ke koordinaci lidských plánů a rozvoji společnosti. Profesor Huerta de Soto se ve své knize nevyhýbá ani obtížným otázkám: předkládá čtenáři rakouské názory ohledně tvorby predikcí v ekonomii a vypořádává se i s kritikou, která je vůči rakouskému přístupu k ekonomii někdy vznášena.

Huerta de Soto končí svoji knihu konstatováním, že realistický přístup k ekonomii započatý Mengerem vždy zůstane důležitou zbraní proti pomýleným doktrínám, které mezi laiky i odborníky lehko získávají popularitu. Podle jedné historiky o vzniku rakouské školy Mengera motivovala k napsání jeho *Základů ekonomie* právě neschopnost tehdy dominantní ekonomické nauky adekvátně vysvětlit tvorbu cen na trhu. I dnes si mnoho lidí klade otázky, na které jim ekonomie, kterou znají, nedává odpovědi. Třeba jim právě tato kniha pomůže odpovědi nalézt. A třeba některé z nich přiměje, aby formulovali odpovědi vlastní a stejně jako Menger před 140 lety je sdíleli s ostatními.

Marek Hudík, Ph.D.
Národohospodářská fakulta
VŠE v Praze

prof. Josef Šíma
rektor vysoké školy
CEVRO Institut

ÚVOD

Tato kniha podrobně představuje základní myšlenky rakouské ekonomické školy, jakož i znaky, které ji nejvíce odlišují od paradigmatu doposud převládajícího v ekonomické vědě. Mimoto také analyzuje vývoj rakouské myšlenkové tradice od jejích počátků po současnost a poukazuje na možnosti, jimiž mohou příspěvky rakouské školy pravděpodobně obohatit budoucí vývoj ekonomie.

Jelikož většina lidí není obeznámena s ústředními myšlenkami rakouské školy, jsou v kapitole 1 vysvětleny základní principy rakouského dynamického pojetí trhu, přičemž jsou zdůrazněny hlavní rozdíly mezi rakouským pohledem a neoklasickým paradigmatem, které – navzdory svým nedostatkům – je stále ještě vyučováno na většině univerzit. Kapitola 2 zkoumá podstatu podnikáním poháněné tendence směrem k vyšší koordinaci, jež podle rakušanů vysvětluje jak spontánní řád trhu, tak existenci zákonů, které konstituují předmět zkoumání ekonomické vědy. Kapitola 3 je úvodní studií z dějin rakouského ekonomického myšlení, počínajících jejím oficiálním zakladatelem Carlem Mengerem, jehož intelektuální kořeny sahají daleko zpět do španělského zlatého věku k pozoruhodným teoretikům náležejícím ke škole ze Salamanky. Kapitola 4 je věnována výhradně osobě Böhm-Bawerka a analýze teorie kapitálu, jejíž studium představuje jeden z nejpotřebnějších prvků v programech ekonomické teorie nabízených na evropských a amerických univerzitách. Kapitoly 5 a 6 diskutují příspěvky dvou nejvýznamnějších rakouských ekonomů dvacátého století, Ludwiga von Misesa a Friedricha A. Hayeka. Pochopení jejich příspěvků je klíčové pro porozumění toho, jak se rakouská ekonomická škola vyvíjela a čím se dnes stala na celosvětové úrovni. A konečně kapitola 7 je věnována obnově rakouské školy, oživení, které

vzešlo z krize převládajícího paradigmatu a za které je zodpovědná velká skupina mladých badatelů z evropských a amerických univerzit. Na závěr knihy je diskutován výzkumný program moderní rakouské školy a jeho pravděpodobné příspěvky budoucímu vývoji ekonomie. Také jsou zde uvedeny odpovědi na nejčastější kritiky rakouského pohledu, z nichž většina je důsledkem neznalosti nebo nepochopení.

Je třeba zdůraznit, že je nemožné předložit úplný a podrobný souhrn všech charakteristických znaků rakouské školy. Místo toho se tato kniha snaží o poskytnutí jasného a podnětného přehledu jejích hlavních příspěvků. Měla by tedy být chápána jako jednoduchý úvod pro každého se zájmem o rakouskou školu, a ti čtenáři, kteří se chtějí více zaměřit na ten či onen konkrétní aspekt, jsou odkázáni na výběrovou bibliografii na konci knihy. Aby byla zachována stručnost, jsou vynechány nesčetné citace, které by mohly být zahrnuty do textu, aby jej dále rozpracovaly a ilustrovaly. Prvořadým cílem je lákavým způsobem prezentovat rakouské paradigma široké škále potenciálních čtenářů, kteří s ním nejspíše nejsou obeznámeni, avšak kteří po přečtení této knihy budou připraveni zkoumat více do hloubky přístup, který jistě shledají neotřelým a fascinujícím.

1 ZÁKLADNÍ PRINCIPY EKONOMIE RAKOUSKÉ ŠKOLY

Jedním z hlavních nedostatků studijních programů nabízených ekonomickými katedrami evropských univerzit je, že dosud neposkytly studentům kompletní a celistvý přehled základních teoretických principů moderní rakouské ekonomické školy. Tato kapitola má za cíl napravit toto významné opomenutí a poskytuje celkový pohled na základní charakteristické znaky rakouské školy, čímž vrhá světlo na historický vývoj rakouské myšlenkové tradice, která bude dále rozebírána v následujících kapitolách. Za tímto účelem jsou v tabulce 1.1 jasně a výstižně uvedeny klíčové rozdíly mezi rakouskou školou a převládajícím (neoklasickým) paradigmatem, tj. paradigmatem, které je na evropských univerzitách povětšinou vyučováno. S její pomocí je možné jednoduše nahlédnout, jakéže to různé sporné body existují mezi těmito dvěma přístupy, přičemž tyto body budou poté podrobněji diskutovány.

1.1 RAKOUSKÁ TEORIE JEDNÁNÍ VERSUS NEOKLASICKÁ TEORIE ROZHODOVÁNÍ

Rakouští teoretici chápou ekonomickou vědu jako teorii jednání, a nikoli rozhodování, což je také jeden ze znaků, který nejvíce odlišuje rakušany od jejich neoklasických kolegů. Koncept lidského jednání ve skutečnosti zahrnuje a dalece přesahuje svým rozsahem individuální rozhodování. Pro rakouskou školu naprosto zásadní koncept jednání zahrnuje

Tabulka 1.1 Základní rozdíly mezi rakouskou a neoklasickou školou

Kritéria srovnání	Rakouské paradigma	Neoklasické paradigma
1. Pojetí ekonomie (základní princip)	Teorie lidského jednání, chápání jako dynamický proces (praxeologie)	Teorie rozhodování: maximalizace při omezeních (úzké pojetí „rationality“)
2. Metodologická perspektiva	<i>Subjektivismus</i>	Typ <i>metodologického individualismu</i> (objektivistický)
3. Ústřední postava sociálních procesů	<i>Tvořivý podnikatel</i>	<i>Homo economicus</i>
4. Možnost omylu a povaha podnikatelského zisku	Jedinci se mohou dopouštět ryze podnikatelských omylů, kterým by se bývali mohli vyhnout, pokud by byli vnímavější k podnikatelským příležitostem	Existence omylů, kterých by jedinec litoval, není přiznána, neboť veškerá minulá rozhodnutí jsou racionalizována prostřednictvím nákladů a výnosů; podnikatelské zisky jsou nahlíženy jako renta výrobního faktoru
5. Pojetí informace	Znalosti a informace jsou <i>subjektivní</i> a <i>rozptýlené</i> a neustále se <i>mění</i> (podnikatelská tvořivost); zásadní rozdíl je činěn mezi vědeckou znalostí (objektivní) a praktickou znalostí (subjektivní)	Jsou předpokládány úplné, objektivní a <i>neměnné</i> informace (jistě nebo pravděpodobně) ohledně prostředků a cílů; praktická (podnikatelská) znalost není odlišena od znalosti vědecké
6. Referenční bod	Obecný proces, který směřuje ke koordinaci; není činěn rozdíl mezi mikroekonomií a makroekonomií: každý ekonomický problém je zkoumán ve vztahu k ostatním	Model <i>rovnováhy</i> (všeobecné nebo dílčí); rozdělení na mikro- a makroekonomii
7. Pojetí „konkurence“	Proces podnikatelského soutěžení	Stav či model „dokonalé konkurence“
8. Pojetí nákladů	Subjektivní (závisí na podnikatelské vnímavosti a výsledném objevení nových alternativních cílů)	Objektivní a konstantní (jsou tedy poznatelné a měřitelné nezávislým pozorovatelem)
9. Formalismus	<i>Verbální</i> (abstraktní a formální) logika, která pracuje se subjektivně vnímaným časem a lidskou tvořivostí	Matematický formalismus (symbolický jazyk typický pro analýzu mimočasových a konstantních jevů)
10. Vztah k empirickému světu	<i>Apriorně–deduktivní</i> argumentace: ostré oddělení a vzájemná koordinace mezi teorií (čistou vědou) a historií (aplikovanou vědou); pomocí historie nelze ověřit platnost teorie	<i>Empirické</i> ověřování platnosti hypotéz (alespoň v rétorické rovině)
11. Možnost specifických předpovědí	Nemožné, protože budoucí události závisí na znalostech podnikatelů, které zatím neexistují; jsou možné pouze kvalitativní, teoretické <i>předpovědi</i> vzorce o diskoordinujících důsledcích intervencionismu	Předpověď je cíl, který je vědomě sledován

12. Osoba zodpovědná za tvorbu predikcí	Podnikatel	Ekonomický analytik (sociální inženýr)
13. Současný stav paradigmatu	Pozoruhodné <i>obrození</i> v průběhu posledních 25 let (obzvláště po krizi keynesovství a pádu reálného socialismu)	Stav <i>krize</i> a <i>rychlých</i> změn
14. Množství investovaného „lidského kapitálu“	<i>Menšina</i> , ačkoliv dochází k nárůstu	<i>Většina</i> , ačkoliv existují známky rozptýlení a rozkladu
15. Typ investovaného „lidského kapitálu“	Multidisciplinární teoretici a filozofové; radikální libertariáni	Specialisté na ekonomické intervence (<i>částečné sociální inženýrství</i>); velmi různorodá oddanost otázce svobody
16. Nejčerstvější příspěvky	• Kritická analýza institucionálního nátlaku (socialismus a intervencionismus) • Teorie svobodného bankovníctví a hospodářských cyklů • Evoluční teorie (právních, morálních) institucí • Teorie podnikatele • Kritická analýza „sociální spravedlnosti“	• Teorie veřejné volby • Ekonomická analýza rodiny • Ekonomická analýza práva • Nová klasická makroekonomie • Ekonomie informace • Nové keynesovství
17. Relativní pozice různých autorů	Rothbard, Mises, Hayek, Kirzner	Coase, Friedman, Becker, Samuelson, Stiglitz

nejen hypotetický proces rozhodování v kontextu „daných“ znalostí ohledně cílů a prostředků, ale zejména také „samotné vnímání rámce prostředků a účelů, v jehož kontextu se alokace a ekonomizace [na níž se neoklasici téměř výlučně zaměřují] odehrává“ (Kirzner 1973, 33). Navíc to, co zajímá rakušany, není skutečnost, že rozhodnutí bylo učiněno, ale to, že je zakotveno v lidském jednání, jež je procesem (který může a nemusí být ukončen) zahrnujícím sled interakcí a postupných koordinací. Podle rakušanů tudíž ekonomie zdaleka není soubor teorií o volbě či rozhodování, ale spíše teoretický celek, který se zabývá procesy sociální interakce lišící se stupněm koordinace závisící na vnímavosti jedinců, jež je demonstrována v jejich podnikatelské činnosti.

Rakušané jsou obzvláště kritičtí vůči úzkému pojetí ekonomie, jehož původcem je Robbins se svou známou definicí jejího předmětu. Řečeno jeho vlastními slovy, „ekonomie je vě–

da zabývající se lidským chováním jakožto vztahem mezi cíli a vzácnými prostředky, které mají alternativní užití“ (Robbins 1932, 16). Robbinsovo pojetí implicitně předpokládá danou znalost cílů a prostředků a redukuje ekonomický problém na technický problém pouhé alokace, maximalizace či optimalizace při určitých omezeních, která jsou též považována za známá. Jinými slovy, Robbinsovo pojetí ekonomie odráží podstatu neoklasického paradigmatu a je zcela cizí metodologii rakouské školy tak, jak ji dnes chápeme. Robbins vypodobňuje člověka jako automat – jako jednoduchou karikaturu lidské bytosti, která může pouze pasivně reagovat na vzniklé události. V protikladu k tomuto pohledu, Mises, Kirzner a ostatní zástupci rakouské školy tvrdí, že člověk ani ne tak alokuje dané zdroje mezi dané cíle, jako spíše neustále hledá nové cíle a prostředky, přičemž se učí z minulosti a využívá své představivosti k objevování a vytváření budoucnosti (prostřednictvím jednání). Pro rakušany tak ekonomie tvoří součást mnohem širší a obecnější vědy, obecné teorie lidského jednání (a nikoli lidského rozhodování či volby). Podle Hayeka, jestliže pro tuto obecnou vědu o lidském jednání „hledáme název, zdá se být nejvhodnějším termín *praxeologické vědy*, jasně definovaný a široce používaný Ludwigem von Misesem“ (Hayek 1952a, 209).*

1.2 RAKOUSKÝ SUBJEKTIVISMUS VERSUS NEOKLASICKÝ OBJEKTIVISMUS

Dalším klíčovým tématem pro rakušany je subjektivismus. Pro rakouskou školu je subjektivistické pojetí zcela zásadní a spočívá právě v pokusu vytvořit ekonomickou vědu založenou na skutečných lidských bytostech z masa a kostí, chápáných jako tvořiví jedinci a klíčoví protagonisté všech sociálních procesů. Jak píše Mises:

* České vydání: Hayek, F. A. (1995), *Kontrarevoluce vědy*, Praha: Liberální institut, s. 35n.

Předmětem ekonomie nejsou věci a hmotné předměty, ale lidé, jejich mínění a jednání. Statky, komodity, bohatství a všechny další pojmy týkající se chování nejsou prvky přírody. Jsou prvky lidského mínění a jednání. Kdo se jimi zabývá, nesmí se dívat na vnější svět, musí je hledat v mínění jednajících lidí. (Mises 1996, 92)*

Jasně tak vidíme, že oproti většině neoklasiků rakouští teoretici věří, že ekonomická omezení nejsou determinována objektivními jevy či materiálními faktory vnějšího světa (například zásobami ropy), nýbrž lidskými podnikatelskými znalostmi (vynález karburátoru schopného zdvojnásobit účinnost spalovacích motorů má stejný ekonomický dopad jako zdvojnásobení všech existujících zásob ropy). Rakušané tak nepovažují výrobu za přírodní, fyzikální, vnější jev, ale naopak za intelektuální, duševní fenomén (Mises 1996, 141).

1.3 RAKOUSKÝ PODNIKATEL VERSUS NEOKLASICKÝ *HOMO ECONOMICUS*

Podnikání, jemuž je věnována většina kapitoly 2, je hlavní hnací silou v rakouské ekonomické teorii, kdežto v ekonomii neoklasické nápadně absentuje. Podnikání je přitom výrazným fenoménem reálného světa, jenž je ve stavu věčné nerovnováhy, a nemůže tudíž hrát žádnou roli v rovnovážných modelech přitahujících pozornost neoklasických autorů. Neoklasičtí teoretici navíc chápou podnikání jako běžný výrobní faktor, jenž může být alokován podle očekávaných nákladů a výnosů. Neuvědomují si, že tato analýza podnikatele v sobě zahrnuje neřešitelný logický rozpor: poptávat podnikatelské zdroje v závislosti na jejich očekávaných nákladech a výnosech v sobě zahrnuje přesvědčení, že člověk má přístup k jistým informacím již dnes (pravděpodobná hodnota budoucích nákladů a výnosů) – tedy dříve, než je

* České vydání: Mises, L. von (2006), *Lidské jednání: pojednání o ekonomii*, Praha: Liberální institut, s. 83.